

การที่สหประชาชาติเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเอกราชของโรดีย์เซียได้นั้น เป็นการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามเจตจำนงของสหประชาชาติ ในการส่งเสริมให้ดินแดนอาณานิคมได้รับเอกราช และสามารถปกครองตนเองได้ตามกฎบัตรสหประชาชาติ ข้อ 73 หมวดที่ 11\* และปฏิญญาว่าด้วยการให้เอกราชแก่ประชาชน และประเทศที่เป็นอาณานิคม ปี ค.ศ. 1960\*\* (Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples)

ความจริงแล้ว สหประชาชาติได้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาอาณานิคมมาโดยตลอด เพื่อสนับสนุนให้ดินแดนอาณานิคมได้รับเอกราชและปกครองตนเองได้ ทั้งนี้เนื่องจาก สหประชาชาติมีปรัชญาที่ว่า ความไม่รู้ (Ignorance) และการกดขี่ (Oppression) เป็นสาเหตุที่อาจนำไปสู่สงครามได้ในที่สุด<sup>1</sup> การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาอาณานิคมของ สหประชาชาติได้ดำเนินมาถึงจุดที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1960 ที่สหประชาชาติสามารถวางแนวทางที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาอาณานิคม โดยได้ออกปฏิญญาว่าด้วยการให้เอกราชแก่ประชาชนและประเทศที่เป็นอาณานิคม ซึ่งเอกสารปฏิญญาดังกล่าวนี้นี้ ได้ถูกเสนอในที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติในสมัยที่ 15 โดยกลุ่มรัฐแอฟริกา-เอเชีย ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศโลกที่สามที่สามารถคุมเสียงข้างมากในสมัชชาสหประชาชาติ โดยได้ดำเนินการต่อจากความคิดริเริ่มที่จะให้มีการแก้ไขปัญหาอาณานิคมของสหภาพโซเวียตในสมัชชาสหประชาชาติ ซึ่งปฏิญญาดังกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นความร่วมมือของประเทมหาอำนาจ

---

\* โปรตศึกษารายละเอียดในภาคผนวก ก.

\*\* โปรตศึกษารายละเอียดในภาคผนวก ข.

<sup>1</sup> Moshe Y. Sachs. World Mark Encyclopedia of the Nations (New York: Worldmark Press, 1965), p. 9.

โดยเฉพาะสหภาพโซเวียต และกลุ่มประเทศโลกที่สามในการแก้ไขปัญหาอาณานิคม และ  
ต่อมากลุ่มประเทศโลกที่สามได้ดำเนินการผลักดันให้สหประชาชาติดำเนินการแก้ไขปัญหา  
อาณานิคมที่ยังเหลืออยู่ให้ได้รับเอกราชอย่างต่อเนื่องและบรรลุผล

สำหรับในปัญหาเอกราชของโรดีเซียใต้นี้ สหประชาชาติได้เข้าไปมีส่วนในการ  
ดำเนินการแก้ไขปัญหา และติดตามปัญหาโดยต่อเนื่อง เป็นเวลาเกือบ 2 ทศวรรษ  
(ค.ศ. 1962 - ค.ศ. 1980) โดยได้ดำเนินการผ่านองค์รที่สำคัญ 2 องค์กร ได้แก่  
สมัชชา คณะมนตรีความมั่นคง รวมทั้งเลขาธิการสหประชาชาติด้วย กล่าวคือ สมัชชาซึ่ง  
ประกอบด้วยสมาชิกส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มประเทศโลกที่สาม ได้ดำเนินการพิจารณาร่างข้อมติ  
และมีข้อมติในเรื่องนี้อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนได้วางแนวทางให้รัฐสมาชิก โดยเฉพาะอังกฤษ  
ในฐานะที่เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในดินแดนโรดีเซียใต้ ให้จัดประชุมร่างรัฐธรรมนูญ โดยให้  
ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยกฎหมายแล้วอำนาจของ  
สมัชชาในเรื่องนี้มีจำกัด คือ สมัชชามีอำนาจเพียงให้คำแนะนำต่อรัฐสมาชิกที่เกี่ยวข้อง และ  
รัฐสมาชิกทั้งหลาย อำนาจดังกล่าวไม่มีผลผูกพันตามกฎหมายให้รัฐสมาชิกต้องปฏิบัติตาม  
การจะปฏิบัติตามหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของรัฐสมาชิก สำหรับข้อมติของสมัชชาเกี่ยวกับ  
ปัญหาเอกราชของโรดีเซียใต้นั้น จะเห็นได้ว่าในระยะแรกข้อมติไม่ได้รับการปฏิบัติตามจาก  
อังกฤษ แต่สมัชชาก็ได้ออกข้อมตินั้นให้มีการแก้ไขปัญหาคตามแนวทางดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง  
ซึ่งข้อมตินั้นเป็นเสมือนมติมหาชน ที่มหาอำนาจไม่อาจวางเฉยได้ ในที่สุดอังกฤษ  
ก็ได้ดำเนินการจัดประชุมสันติภาพโรดีเซียใต้ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในปัญหานี้ได้ตกลง  
ประนีประนอมกันจนได้รับผลสำเร็จ ในปี ค.ศ. 1979 สำหรับคณะมนตรีความมั่นคงก็ได้เข้าไป  
มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาคเอกราชของโรดีเซียใต้ เนื่องจากปัญหาคดังกล่าวเป็นปัญหา  
ที่กระทบกระเทือนต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และได้มีบทบาทสำคัญในการ  
กำหนดมาตรการบีบบังคับ (enforcement action) ภายในกรอบของหมวดที่ 7 ของกฎบัตร  
สหประชาชาติ ซึ่งมีผลผูกพันรัฐสมาชิกให้ปฏิบัติตาม โดยได้กำหนดมาตรการลงโทษทาง  
เศรษฐกิจ การค้า การคมนาคม การทูต และกงสุล แก่รัฐบาลชนกลุ่มน้อยผิวขาวใน  
โรดีเซียใต้ จนเป็นผลให้รัฐบาลชนกลุ่มน้อยผิวขาวต้องถูกโคกเคียวในเวทีการเมืองระหว่าง  
ประเทศ ส่วนเลขาธิการสหประชาชาติมีบทบาทสำคัญทางด้าน การทูต โดยเป็นผู้ประสานไมตรีระหว่าง  
ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเอกราชของโรดีเซียใต้ อาทิ การที่นายอุธัน ได้ดำเนินการ

เจรจากับผู้แทนถาวรของอังกฤษประจำสหประชาชาติเกี่ยวกับการดำเนินการแก้ไขสถานการณ์ การเมืองการปกครองในโรดีเซียใต้ ในปี ค.ศ. 1962 หรือการที่นายเคิร์ท วัลด์ไฮต์ ได้ดำเนินการติดต่อกับอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับความคืบหน้าแผนการสันติภาพ ที่สหรัฐอเมริกาและอังกฤษได้ร่วมเสนอแผนการดังกล่าวแก่รัฐบาลชนกลุ่มน้อยผิวขาวใน โรดีเซียใต้ในปี ค.ศ. 1976 ซึ่งเรียกว่า "The Anglo-American Plan" ทั้งนี้เพื่อ เป็นแนวทางในการพิจารณาปัญหาในขั้นต่อไป นอกจากนี้เลขาธิการสหประชาชาติยังเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการรวบรวมรายงานการปฏิบัติตามข้อมติของรัฐสมาชิกแก่สมัชชาและคณะมนตรี ความมั่นคง และเป็นผู้ดำเนินการจัดการประชุมระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนประชาชน ซิมบับเว ในการต่อสู้เพื่อเอกราชในปี ค.ศ. 1977 ด้วย

จากการพิจารณาถึงบทบาทของสมัชชาและบทบาทของคณะมนตรีความมั่นคงแล้ว พบว่า องค์การทั้ง 2 มีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมการดำเนินการของสหประชาชาติ เพื่อให้โรดีเซียใต้ได้รับเอกราชอย่างจริงจัง และผลของการศึกษาวิจัยได้พบว่า ปัจจัยที่สำคัญ ที่ทำให้สหประชาชาติได้รับความสำคัญในการแก้ไขปัญหานี้มี 2 ประการคือ ประการแรก ได้แก่ บทบาทของประเทศมหาอำนาจในการให้ความสนับสนุนการดำเนินการของ สหประชาชาติทั้งภายในกรอบองค์การสหประชาชาติ และภายนอกกรอบองค์การสหประชาชาติ ประการที่สอง ได้แก่ บทบาทของกลุ่มประเทศโลกที่สามให้การสนับสนุนการดำเนินการของ สหประชาชาติ ทั้งภายในกรอบองค์การสหประชาชาติ และภายนอกกรอบองค์การสหประชาชาติ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

6.1 บทบาทของประเทศมหาอำนาจทั้งภายในกรอบขององค์การสหประชาชาติ และภายนอกกรอบขององค์การสหประชาชาติ จะเห็นได้ว่าบทบาทมหาอำนาจภายในกรอบ ขององค์การสหประชาชาตินั้นได้แก่ การที่มหาอำนาจในฐานะที่เป็นคณะมนตรีความมั่นคง ได้ให้ความสนับสนุนข้อมติของสหประชาชาติในการลงโทษทางเศรษฐกิจแก่รัฐบาลชนกลุ่มน้อย ผิวขาวในโรดีเซียใต้ เช่นมหาอำนาจได้มีมติอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ ต่อข้อมติที่ 253 (XXXII) ปี ค.ศ. 1976 ในการเพิ่มเติมมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจ ทางการค้า การทูต และกงสุล แก่รัฐบาลชนกลุ่มน้อยผิวขาว นับว่าข้อมติดังกล่าวได้ส่งผลให้โรดีเซียใต้ต้องถูก โคດเคี้ยวในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เพราะประเทศต่าง ๆ ตัดความสัมพันธ์ทาง

การทูต และทางเศรษฐกิจด้วย อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจจากการขาดเงินตราหมุนเวียนภายในประเทศ นอกจากนี้ยังเห็นได้จากการที่นายเจมส์ คัลลาแฮน (James Callaghan) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ ได้กล่าวในที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ ในปี ค.ศ. 1976 ว่า รัฐบาลของเขามีความตั้งใจจะให้มีการเจรจาแก้ไขปัญหาโรดีเซียได้ เมื่อสถานการณ์อำนวย เป็นต้น ส่วนบทบาทของประเทศมหาอำนาจภายนอกกรอบขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญ ได้แก่บทบาทของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1974 อังกฤษมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลใหม่ โดยพรรคกรรมกรได้ขึ้นมาเป็นรัฐบาล ได้พิจารณาทบทวนนโยบายของตนที่มีต่อโรดีเซียได้ใหม่ โดยได้ประกาศว่า "จะให้ความร่วมมือกับสหประชาชาติในการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อโรดีเซียได้ และจะไม่เห็นพ้องต่อการกระทำใด ๆ ที่มีได้เกิดจากความยินยอมของชนผิวดำส่วนใหญ่ของประเทศ"<sup>2</sup> ต่อมาในปี ค.ศ. 1976 สหรัฐอเมริกาได้หันมาปฏิบัติเช่นเดียวกับอังกฤษ โดยเห็นได้จากการที่นายเฮนรี คิสซิงเจอร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้แถลงนโยบายต่อโรดีเซียได้ ณ กรุงลูซากา ประเทศแซมเบีย ว่า "จะดำเนินการแก้ไขปัญหาโรดีเซียได้ตามมติส่วนใหญ่ของชาวแอฟริกา"<sup>3</sup> และในปลายปี ค.ศ. 1976 ทั้งอังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้ร่วมกันเสนอแผนการดำเนินการแก้ไขปัญหาระหว่าง Anglo - American Plan เพื่อจัดให้มีการประชุมระหว่างชนผิวขาวและชนผิวดำ ที่กรุงเจนีวา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามของประเทศมหาอำนาจในการยุติความขัดแย้งในโรดีเซียได้โดยเร็ว ต่อมาในปี ค.ศ. 1977 เมื่อนายจิมมี คาร์เตอร์ ได้ขึ้นมาเป็นประธานาธิบดี ได้ให้ความสำคัญกับนโยบายส่งเสริมสิทธิมนุษยชนทั่วโลก และได้พยายามที่จะเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหากองราช และปัญหาการแบ่งแยกผิวในโรดีเซียได้ เห็นได้จากการพบปะระหว่างรองประธานาธิบดีคิมอนเดล กับ นายกรัฐมนตรีวอลส์เตอร์ แห่งแอฟริกาใต้ ที่กรุงเวียนนา ในปี ค.ศ. 1977 โดยสหรัฐอเมริกาได้กล่าวตักเตือนให้แอฟริกาใต้สนับสนุนหลักการปกครองโดยชนส่วนใหญ่ในโรดีเซียได้ มิฉะนั้นแล้ว สหรัฐอเมริกาจะไม่สนับสนุนแอฟริกาใต้

<sup>2</sup>Yoko Kitazawa, "Japan's Alliance with Apartheid", Africa Report, pp. 37-41

<sup>3</sup>Patrick O'Mera, "Rhodesia/Zimbabwe: Guerrilla Warfare or Political Settlement?", Southern African: The Continuing Crisis, p.9.

ในปัญหาต่าง ๆ บทบาทที่สำคัญที่สุดของมหาอำนาจเกี่ยวกับปัญหาเอกราชของโรดีเซียได้ ได้แก่ บทบาทของประเทศอังกฤษในการจัดประชุมเพื่อสันติภาพของโรดีเซียใต้ ที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1979 ซึ่งเป็นการประชุมตามแนวทางข้อเสนอแนะของสหประชาชาติที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในปัญหาเข้าร่วมประชุมเพื่อหาข้อยุติของปัญหา ซึ่งผลของการประชุมปรากฏว่าฝ่ายชนผิวขาวและชนผิวดำ สามารถเจรจาคงกันได้ โดยกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในปลายเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1980 ซึ่งทำให้ชนผิวดำในโรดีเซียใต้ได้ใช้สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (Right of self-determination) ได้เป็นครั้งแรก ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรค ZANU ของมูกาเบได้รับเลือกตั้งมากที่สุดจำนวน 57 คน ได้เข้ามาเป็นพรรคที่มีเสียงข้างมากในสภา\* ส่วนพรรค ZAPU ของเอ็นโคโม ได้รับเลือก 20 คน และพรรคสภาแห่งชาติสามัคคีแอฟริกันของมูโซเรวา ได้รับเลือกตั้ง 3 คน ต่อมาในวันที่ 18 เมษายน ค.ศ. 1980 โรดีเซียใต้ จึงได้รับเอกราชจากอังกฤษและใช้ชื่อประเทศใหม่ว่า "ประเทศซิมบับเว"

6.2 บทบาทของกลุ่มประเทศโลกที่สามทั้งภายในกรอบขององค์การสหประชาชาติ และภายนอกกรอบขององค์การสหประชาชาติ บทบาทของกลุ่มประเทศโลกที่สามในปัญหาเอกราชของโรดีเซียใต้เป็นบทบาทที่แข็งขันและสม่ำเสมอทั้งภายในองค์การสหประชาชาติ และภายนอกองค์การสหประชาชาติ แตกต่างไปจากประเทศมหาอำนาจที่ให้การสนับสนุนในการแก้ไขปัญหานี้โดยขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของตน\*\* สำหรับบทบาทของกลุ่มประเทศโลกที่สามภายในสหประชาชาติ ได้แก่ การรวมพลังกันทู่่มคะแนนเสียงสนับสนุนความพยายามของสหประชาชาติในเรื่องนี้ตลอดมาในที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ ซึ่งเป็นผลให้สมัชชาสหประชาชาติให้ความสนใจ รวมทั้งพิจารณาและลงมติในปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง อันเป็น

---

\* การที่นายมูกาเบได้รับการยอมรับจากประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ เนื่องจากเขาเป็นผู้นำที่มีบารมี สุขุม อุดมคติคน แม้เขาจะมีการศึกษาจำกัดเนื่องจากถูกคุมขังอยู่ 10 ปี แต่เขาก็ได้ใช้วิชาชีฟที่เคยเป็นครูให้เป็นประโยชน์ โดยได้สั่งสอนเพื่อนักโทษ ZANU ที่ถูกคุมขังและได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำของ ZANU เขาเป็นผู้ที่มีความสามารถในการประสานประโยชน์กับฝ่ายต่าง ๆ และได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากประเทศแนวหน้าทั้ง 5 ประเทศเป็นอย่างดี

\*\* โปรคศึกษารายละเอียดในบทที่ 4 ประกอบ

การแสดงให้เห็นถึงพลังของมติมหาชนโลกในปัญหาดังกล่าว ที่ประเทศมหาอำนาจจะละเลยไม่ได้ ส่วนบทบาทของกลุ่มประเทศโลกที่สามภายนอกองค์การสหประชาชาติที่สำคัญ ได้แก่ บทบาทของประเทศแนวหน้า 5 ประเทศ โดยเฉพาะบทบาทของแชนเบียร์ และแทนซาเนีย ซึ่งเป็นประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ ได้ดำเนินการพยายามในการกดดันให้อังกฤษ คลี่คลายปัญหาเอกราชตามแนวทางของสหประชาชาติอย่างแข็งขัน เห็นได้จากการกดดัน อังกฤษให้รับคลี่คลายปัญหาดังกล่าวโดยเร็ว ในการประชุมกลุ่มประเทศเครือจักรภพครั้งที่ 22 ณ กรุงลูซากา ประเทศแซมเบีย เป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความสำเร็จของสหประชาชาติในการดำเนินการ เพื่อให้โรดี้เซียใต้ได้รับเอกราชนั้น ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของรัฐสมาชิกทุกกลุ่มเป็นสำคัญ ทั้งกลุ่มประเทศมหาอำนาจ และกลุ่มประเทศโลกที่สาม กล่าวคือ ในระยะแรก ๆ การดำเนินการของสหประชาชาติต้องประสบอุปสรรคเนื่องจากรัฐสมาชิก โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจ และรัฐสมาชิกอื่น ๆ ได้แก่ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา แอฟริกาใต้ โปรตุเกส ไม่ยินยอมปฏิบัติตามข้อมติของสหประชาชาติในการแก้ไขปัญหาคือเอกราชของโรดี้เซียใต้ ต่อมาเมื่อประเทศมหาอำนาจดังกล่าวเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยสนับสนุนให้มีการแก้ไขปัญหาคือเอกราชของโรดี้เซียใต้ ตามแนวทางของสหประชาชาติ รวมทั้งได้ดำเนินบทบาทสำคัญภายนอกกรอบสหประชาชาติ คือได้จัดการให้ชนผิวขาวและชนผิวดำในโรดี้เซียใต้ได้พบปะเจรจา เพื่อหาข้อยุติปัญหาได้สำเร็จ ในปี ค.ศ. 1979 แล้ว จึงทำให้การดำเนินการของสหประชาชาติ ประสบความสำเร็จในที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากองค์การสหประชาชาติเป็นองค์การประเภทองค์การระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Organization) มิได้มีลักษณะเป็นองค์การประเภทองค์การเหนือชาติ (Supranational Organization) ที่มีอำนาจเหนือประเทศสมาชิก ดังนั้นการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะต้องมีความอยู่บนความร่วมมือร่วมใจจากประเทศสมาชิกทุกกลุ่มอย่างพร้อมเพรียง จึงจะทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาคือเอกราชของโรดี้เซียใต้ประสบความสำเร็จ ดังที่กฎบัตรสหประชาชาติได้ระบุไว้ชัดเจนในข้อ 1 วรรค 4 ว่า สหประชาชาติเป็นศูนย์กลางสำหรับการประสานการดำเนินการของประชาชาติทั้งปวง ในอันที่จะบรรลุสู่จุดหมายปลายทางร่วมกันเหล่านี้ให้กลมกลืนกัน